

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่
เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น*

DOMESTIC VIOLENT BEHAVIOR AND APPROPRIATE REHABILITATION
APPROACHES AMONG DRUG-USING INMATES
AT KHON KAEN CENTRAL PRISON

ชิษณุพงศ์ สืบเหล่าจ้าว¹ และ เสกสัน เครือคำ²

Chitsanuphong Saublaongiw¹ and Seksan Khruakham²

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy, Thailand

Corresponding Author's Email: chitsanuphon3101@gmail.com

Received 4 June 2026; Revised 2 July 2026; Accepted 10 July 2026

บทคัดย่อ

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบันและมีความรุนแรงมากขึ้นต่อเนื่อง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น เพื่อศึกษากลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว และเพื่อเสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมในการป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขัง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ต้องขังและบุคคลซึ่งมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานทั้งในและนอกหน่วยงาน รวมทั้งญาติผู้ต้องขัง จำนวน 21 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่มีการวางแผน

Citation

* ชิษณุพงศ์ สืบเหล่าจ้าว และ เสกสัน เครือคำ. (2568). พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(2), 36-58.

Chitsanuphong Saublaongiw and Seksan Khruakham. (2568). Domestic Violent Behavior and Appropriate Rehabilitation Approaches among Drug-Using Inmates at Khon Kaen Central Prison. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(2), 36-58.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การหยุดเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาประกอบบริบท

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง ได้แก่ ความรุนแรงทางด้านร่างกาย ความรุนแรงทางคำพูดและจิตใจ การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ และความรุนแรงต่อทรัพย์สิน โดยมีสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สำหรับแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม ประกอบด้วย 1) แนวทางระดับบุคคล ทั้งในระยะในเรือนจำ ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และระยะหลังพ้นโทษ 2) แนวทางระดับครอบครัว 3) แนวทางระดับชุมชน และ 4) แนวทางระดับชาติ ทั้งนี้การนำแนวทางไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่ครอบคลุม ทั้งการเฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง และปรับพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงเพื่อไม่ให้กระทำความรุนแรงซ้ำอีกอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว, สารเสพติด, การบำบัดฟื้นฟู, กลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรง, รูปแบบพฤติกรรมความรุนแรง, ลักษณะพฤติกรรมความรุนแรง

Abstract

Domestic violence remains a persistent issue in Thai society and continues to escalate in severity. This study aimed to: 1) examine the patterns and characteristics of domestic violent behavior among drug-using inmates at Khon Kaen Central Prison; 2) investigate the causal mechanisms contributing to domestic violence; and 3) propose appropriate rehabilitation approaches for preventing domestic violence among inmates. This study employed a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews with 21 participants, including inmates, inmates' relatives, and practitioners with direct experience from both correctional and external agencies, analyze content data within context.

The findings revealed that the patterns and characteristics of violent behavior among inmates included physical violence, verbal and psychological abuse, confinement and deprivation of rights and liberties, and violence against property. The causal mechanisms associated with domestic violence included individual factors, the effects of substance use, psychological factors, and social environmental factors. The appropriate rehabilitation approaches included: 1) individual-level approaches covering the incarceration, pre-release, and post-release phases; 2) family-level guidelines; 3) community-level guidelines; and 4) national-level guidelines. The effective implementation of these approaches requires integrated collaboration among relevant network partners to drive comprehensive operations in surveillance, assistance, prevention, physical and psychological rehabilitation for victims, and behavioral modification for perpetrators in order to prevent repeated violence in a continuous and sustainable manner.

Keywords: Domestic violence behavior, Narcotic substances, Rehabilitation, Causal mechanisms of domestic violence, Patterns of domestic violent behavior, Characteristics of domestic violent behavior

บทนำ

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวนับเป็นปัญหาระดับโลกที่สร้างผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างรุนแรง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การอนามัยโลกรายงานว่า ร้อยละ 30 ของผู้หญิงทั่วโลกเคยประสบกับความรุนแรงจากคู่ชีวิตอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต และการใช้สารเสพติดของคู่ชีวิตถือเป็นหนึ่งในปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง (World Health Organization, 2023) ทั้งนี้ การใช้สารเสพติดไม่เพียงทำให้เกิดความผิดปกติทางพฤติกรรมและการรับรู้เท่านั้น แต่ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรงในความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสารเสพติดส่งผล

กระทบต่อการทำงานของสมองในส่วนที่ควบคุมอารมณ์และการยับยั้งชั่งใจ ทำให้ผู้เสพขาดความสามารถในการควบคุมตนเองและมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อความขัดแย้งด้วยความรุนแรงเพิ่มขึ้น

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดเช่นเดียวกัน จากข้อมูลสถิติของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุดคือการใช้สารเสพติดและการดื่มสุรา โดยคิดเป็นร้อยละ 40 ของสาเหตุทั้งหมด (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2568) โดยรูปแบบความรุนแรงที่พบมีทั้งการทำร้ายร่างกาย การฆ่ากันตาย และความรุนแรงทางเพศ ซึ่งในหลายกรณีผู้กระทำผิดมีอาการคุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติดจนขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ นำไปสู่การทำร้ายบุคคลในครอบครัว ปราบฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหายาเสพติดได้กลายเป็นตัวเร่งและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำลายความมั่นคงและความปลอดภัยในสถาบันครอบครัวไทยอย่างวิกฤต

เมื่อพิจารณาในบริบทของผู้ต้องขัง พบว่าผู้ต้องขังคดียาเสพติดส่วนใหญ่ที่มีประวัติพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวร่วมด้วยก่อนที่จะถูกจับกุมและคุมขัง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2568) ทว่า ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังภายในเรือนจำที่ผ่านมา มักมุ่งเน้นเฉพาะการบำบัดรักษาการผู้ติดยาเสพติดและการฝึกวิชาชีพเป็นหลัก แต่ยังขาดแนวทางหรือโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูเชิงลึกที่มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมความรุนแรงรวมถึงการบริหารจัดการด้านอารมณ์ และการเชื่อมสัมพันธ์ภาพต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับบุคคลในครอบครัวอย่างเฉพาะเจาะจง ส่งผลให้เมื่อผู้ต้องขังเหล่านี้พ้นโทษและกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวภายใต้สภาพแวดล้อมและแรงกดดันทางสังคมเดิม ๆ ซึ่งมีแนวโน้มสูงที่ผู้ต้องขังจะหวนกลับไปใช้สารเสพติดและก่อความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของสมาชิกในครอบครัวและบุคคลรอบข้าง

สถิติจำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำกลางขอนแก่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 – 2568 พบว่ามีผู้ต้องขังคดียาเสพติดเป็นลำดับที่ 1 และคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกายเป็นลำดับที่ 2 (เรือนจำกลางขอนแก่น, 2567) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยการใช้สารเสพติดกับการก่ออาชญากรรมและความรุนแรงในพื้นที่

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น” เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด ศึกษาสาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด ตลอดจนนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดเพื่อป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ทั้งอยู่ในระหว่างการคุมขังในเรือนจำ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและภายหลังพ้นโทษที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่แท้จริง อันจะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ปกป้องสมาชิกในครอบครัวจากการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง และสร้างความปลอดภัยให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาสาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด เพื่อป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวในเรือนจำกลางขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำของบุคคลภายในครอบครัวที่กระทำต่อกัน โดยอาจเป็นการใช้กำลังกระทำอันตรายต่อร่างกาย การใช้วาจาก้าวร้าวรุนแรง ช่มชู้ ครอบงำ หรือการกระทำรุนแรงทางเพศ การกระทำความผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำ โดยได้อธิบายประเภทความรุนแรงไว้ดังนี้ 1) การทำร้ายร่างกาย เป็นการทำร้ายโดยการใช้อำนาจ เช่น ตบ ตีเตะ ต่อย รวมถึงการใช้อาวุธ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต 2) การทำร้ายจิตใจ เป็นการทำร้ายโดยใช้คำพูด ใช้คำพูดที่

หยาบคาย ถูกเหยียดหยามทำให้ผู้ถูกระทำได้รับความอับอายเสียหายขาดความเชื่อมั่น และความนับถือมีผลเสียต่อทางด้านจิตใจ 3) การใช้ความรุนแรงทางสังคมเป็นการปล่อยปะละเลย ไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญ ขัดขวางความก้าวหน้า จำกัดสิทธิที่ควรได้รับจากสังคม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับญาติพี่น้องหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว การคบเพื่อน 4) การใช้ความรุนแรงทางเศรษฐกิจเป็นการควบคุมและยึดทรัพย์สินต่างๆ การจำกัดค่าใช้จ่ายไม่รับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายในครอบครัว 5) กระทำการทารุณกรรมทางเพศเป็นการกระทำล่วงละเมิดทางเพศใน ลักษณะการอนาจารข่มขืนกระทำชำเรา บังคับให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ยินยอม รวมทั้งการบังคับ ให้ขายบริการทางเพศ (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2545)

2. แนวคิดและทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกถึงรูปแบบลักษณะความรุนแรงและกลไกเชิงสาเหตุของพฤติกรรม ความรุนแรงในครอบครัว พบว่ามีความเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีอาชญาวิทยาที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีอาชญากรรมทั่วไป/การควบคุมตนเอง (General Theory of Crime / Self-Control Theory)

แนวคิดทฤษฎีของ Gottfredson และ Hirschi (1990) อธิบายไว้ว่า บุคคลที่มีระดับ การควบคุมตนเองต่ำ (Low Self-Control) จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน (Here and Now) มักมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้า ขาดความอดทนต่อ สภาวะบีบคั้นกดดัน และไม่สามารถคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะตามมาในระยะยาวได้ นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังมองว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผล พวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง เมื่อลักษณะนิสัยที่ชั่วร้าย ผสมผสาน เข้ากับการออกฤทธิ์ของสารเสพติดที่เข้าไปทำลายระบบการยั้งคิด ยิ่งทำให้เกณฑ์ความอดทน ต่อสิ่งเร้าลดลง และนำไปสู่พฤติกรรมความรุนแรงได้ง่ายกว่าสภาวะปกติ

2.2 ทฤษฎีความเป็นชาย (Masculinity Theory)

ตามแนวคิดของ R.W. Connell (2005) ที่ชี้ให้เห็นถึง ความเป็นชายเชิงอำนาจนำ (Hegemonic Masculinity) โดยอธิบายว่า ผู้ชายมักถูกหล่อหลอมให้ต้องแสดงออกถึงความ แข็งแกร่ง การเป็นผู้นำ และการมีอำนาจเหนือกว่าสมาชิกในครอบครัว เมื่อความคาดหวังนี้ถูก สั่นคลอนด้วยความขัดแย้งหรือความรู้สึกด้อยค่า บุคคลจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือใน

การ "กอบกู้" ศักดิ์ศรีและความเป็นชายของตนกลับคืนมา ซึ่งในแนวทางบำบัดจะต้องมุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ลดทอนอัตตาความเป็นชายที่ถูกบิดเบือน และปรับเปลี่ยนสู่ "ความเป็นชายที่เกื้อกูลจิตใจดี" ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลและปกป้องสมาชิกในครอบครัวแทนการกดขี่ข่มเหง

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

Bandura (1977) ระบุว่า พฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรงมีใช้สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ในสภาพแวดล้อมใกล้เคียง เมื่อบุคคลซึมซับภาพจำหรือมีประสบการณ์เห็นว่าการใช้กำลังสามารถสยบความขัดแย้งหรือสร้างอำนาจเหนือผู้อื่นได้ จึงเกิดการซึมซับและหล่อหลอมเป็นทัศนคติที่ยอมรับการใช้ความรุนแรง (Acceptance of Violence) ว่าเป็นพฤติกรรมปกติที่กระทำได้ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมหรือชุมชนที่เปราะบางซึ่งมีความรุนแรงเป็นเรื่องปกติวิสัย ครอบครัวจะแปรสภาพกลายเป็น โรงเรียนบ่มเพาะอาชญากรรม (Cradle of Crime) ที่ส่งผ่าน วัฒนธรรมย่อยแห่งความรุนแรง (Subculture of Violence) จากรุ่นสู่รุ่น

2.4 ทฤษฎีปกติวิสัย (Routine Activity Theory)

ตามแนวคิดของ โคเฮนและเฟลสัน (Cohen & Felson, 1979) อธิบายถึงความเชื่อมโยงของโอกาสในการเกิดอาชญากรรมและความรุนแรงว่าจะต้องประกอบด้วย 3 ประการ คือ 1) ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ (Motivated Offender) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพในสมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเหตุผลที่มีสภาวะอารมณ์ที่ถูกบิดเบือน มีความขัดแย้ง หรือมีแรงกดดันภายในที่พร้อมจะแสดงพฤติกรรมความรุนแรง 2) เหยื่อที่เหมาะสม (Suitable Target) บุคคลใกล้ชิดขัดแย้งในครอบครัวและสายสัมพันธ์ที่ไม่ได้ระแวดระวังป้องกันภัยหรือเกิดจากความรักและความไว้วางใจ 3) การขาดผู้คุ้มครองที่ดี (Absence of Capable Guardian) สภาพแวดล้อมภายในครัวเรือนหรือชุมชนที่ขาดผู้ควบคุมดูแลที่มีประสิทธิภาพ ขาดการสอดส่องดูแล ขาดพละกำลัง หรืออยู่ในสภาวะจำยอมทำให้ไม่สามารถหยุดยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวนั้นได้

2.5 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของ Sigmund Freud (1923) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมรุนแรงคือผลลัพธ์ของการทำงานที่ขาดสมดุลของโครงสร้างทางบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสัญชาตญาณดิบหรือแรงขับพื้นฐาน (Id) ในจิตไร้สำนึกที่มุ่งแสวงหาความพึงพอใจชั่วคราว กับระบบการควบคุมทางด้านศีลธรรม (Superego) ในขณะที่ตัวตนหรือส่วนของการตัดสินใจ (Ego) อ่อนแอลงจนไม่สามารถ

สร้างกลไกป้องกันทางจิตที่เหมาะสมในตนเองได้ เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับความคับข้องใจ (Frustration) จากความล้มเหลวหรือความกดดัน พลังความก้าวร้าวที่ถูกกักเก็บไว้จึงถูกขับออกมาเป็นพฤติกรรมรุนแรงเพื่อระบายออกซึ่งความอัดอั้นทางอารมณ์ที่หาทางออกโดยสันติวิธีไม่ได้หรือไม่คำนึงถึงศีลธรรม

2.6 ทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory)

Goffman (1963) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ถึงกระบวนการเกิดตราบาปทางสังคมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออัตลักษณ์ภายในของบุคคล การที่สังคมประทับตราหรือติดตรากับบุคคลด้วยคำเรียกขานภายนอก จะแทรกซึมเข้าสู่กระบวนการรับรู้ตนเอง (Self-perception) จนเกิดเป็นความรู้สึกแปลกแยก ตัดขาดจากสังคม ตกอยู่ในความรู้สึกไร้ค่า (Worthlessness) และการด้อยค่าในตนเอง (Self-deprecation) เมื่อสูญเสียการยอมรับภายนอก จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเพื่อเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงอำนาจ (Power Assertion) และการควบคุม (Dominance) เพื่อชดเชยความรู้สึกด้อยค่า และกลายเป็นกลไกการปรับตัวที่ผิดปกติ (Maladaptive Coping Mechanism) เพื่อปกป้องตัวตนอันเปราะบาง

2.7 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

Gelles (1983) ได้อธิบายถึงทฤษฎีนี้ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ดำเนินไปภายใต้หลักการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และความสมดุล ความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดขึ้นเมื่อสมดุลแห่งการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ลดลง เช่น ภายใต้สภาวะกดดันทางเศรษฐกิจ หรือการไม่สามารถทำหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคมได้ ส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นฝ่าย "เสียเปรียบ" หรือ "สูญเสียอำนาจ" ในความสัมพันธ์ เมื่อการเจรจาด้วยเหตุผลไม่สามารถทำให้สถานภาพเดิมกลับคืนมาได้ ความรุนแรงจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าควบคุมสถานการณ์ เพื่อบีบบังคับให้สมาชิกยอมจำนนต่ออำนาจ

2.8 ทฤษฎีความไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization Theory)

Shaw and McKay (1942) ที่มองว่าชุมชนลักษณะนี้มักขาดกลไกการควบคุมทางสังคม (Social Control) จนนำไปสู่สภาวะที่เอื้อต่อการเกิดความรุนแรงและอาชญากรรม นั้นหมายถึงชุมชนที่เปราะบาง มีโครงสร้างที่อ่อนแอ มีช่องว่างทางสังคม และมีปัญหาความเหลื่อมล้ำสูง มักจะขาดกลไกการควบคุมทางสังคม (Social Control) ในการจัดระเบียบวิถีชีวิตและสอดส่องดูแลความปลอดภัย แนวทางแก้ไขตามทฤษฎีนี้จึงต้องเน้นการจัดระเบียบสังคมใหม่ และสร้าง "จิตสำนึกร่วมของชุมชน" (Collective Efficacy) ให้เกิดขึ้น เพื่อกระตุ้นให้คนใน

ชุมชนร่วมมือกันสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบ เพื่อลดทอนปัจจัยสภาพแวดล้อมที่บีบคั้นอันเป็นต้นเหตุของวงจรอาชญากรรม

2.9 ทฤษฎีสัมพันธภาพทางสังคม (Social Bond Theory)

Hirschi (1969) อธิบายแนวคิดทฤษฎีไว้ว่าความผูกพัน (Attachment) ภายในครอบครัวเป็นพันธะทางใจที่สำคัญที่สุดในการยับยั้งการกระทำผิด อธิบายโดยเชื่อมั่นว่า ความเหนียวแน่นภายในครอบครัวจะเป็นพันธะทางใจที่ทรงพลังที่สุดในการยับยั้งมิให้บุคคลหวนกลับไปกระทำผิดหรือยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย เพราะความกลัวที่จะสูญเสียความรักและการยอมรับคือเกราะคุ้มกันชั้นเลิศที่จะช่วยลดโอกาสการหวนกลับไปกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

2.10 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory) และทฤษฎีการยับยั้งป้องกัน (Deterrence Theory)

1) ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม โดยต้องมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิอย่างเข้มข้น เสมอภาค และเป็นรูปธรรม เพื่อให้กฎหมายทำหน้าที่ปกป้องสิทธิและความปลอดภัยอย่างแท้จริง

2) ทฤษฎีการยับยั้งป้องกัน อธิบายว่าความรวดเร็ว ความแน่นอน และความเหมาะสมของบทลงโทษ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความตระหนักรู้แก่ผู้กระทำผิด ให้เกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมายและสร้างความตระหนักว่าพฤติกรรมผิดกฎหมายเป็นสิ่งที่สังคมไม่อาจยอมรับได้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561)

2.11 ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theory)

ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เพื่อทำลายวัฒนธรรมอำนาจนิยมและค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ยังรากลึกในสังคม โดยผลักดันแนวคิดที่มองว่าความรุนแรงมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนเจตคติเกี่ยวกับมิติทางเพศระหว่างหญิงชายให้ถูกต้อง ตลอดจนการให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิเด็ก หรือสิทธิสตรี เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่การบำบัดรักษาและสร้างระบบสวัสดิการที่ปราศจากการกดขี่เชิงอำนาจนิยม สอดคล้องกับแนวคิดของ (ธีรวุฒิ นิลเพชร และ กัญญ์จิรา ศรีภา, 2562)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลาลัย กันมินทร์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาและแนวทางป้องกัน” พบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งสาเหตุส่วนบุคคล สาเหตุทางภาวะสังคมจิตวิทยา สาเหตุจากสังคมและวัฒนธรรม โดยมีแนวทางการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ในระดับบุคคล โดยการปลูกฝังให้บุคคลใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2) ในระดับครอบครัว เน้นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมที่เหมาะสม 3) ในระดับชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชน และ 4) ในระดับชาติ เน้นการบูรณาการการดำเนินงานของทุก ภาคส่วนให้ทำงานไปพร้อมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สุนนทิพย์ จิตสว่าง (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในสังคมไทย” พบว่า สาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยเกิดจากปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาสื่อที่มีการถ่ายทอดความรุนแรง ปัญหาสุรา ยาเสพติด อาวุธปืนเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย ปัญหาเศรษฐกิจ ทศนคติต่อการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งปกติของสังคม สังคมไทยขาดจิตสำนึกที่ดีต่อการแก้ไข ปัญหาความรุนแรง ปัญหาขาดแนวทางที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ข้อเสนอแนะ คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้ความรุนแรง การแก้ปัญหาสุราและยาเสพติด การควบคุมการใช้อาวุธปืน และการใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันการใช้ความรุนแรงในสังคมไทย

ลินดี และคณะ (Lindi, C., et al., 2023) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการกับความรุนแรงที่ใกล้ชิดของคู่รักและความรุนแรงในครอบครัวในศูนย์ภูมิภาคของรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย: การศึกษาความรู้ ทศนคติ และแนวปฏิบัติของนักสังคมสงเคราะห์ในท้องถิ่น” พบว่า ทศนคติและความรู้ของนักสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่ระดับภูมิภาคมีผลอย่างมากต่อประสิทธิภาพในการระงับเหตุและบำบัดฟื้นฟู หากเจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบริบทความรุนแรง ย่อมส่งผลให้การช่วยเหลือเป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่างานศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ได้ศึกษาสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ผลกระทบเกิดขึ้น ข้อเสนอแนะและวิธีต่างๆ แต่ปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบและลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงใน

ครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น โดยคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางในการบำบัดฟื้นฟู และมีแนวทางในการป้องกันที่เหมาะสมทั้งในเชิงนโยบายและสามารถใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลมากในเรื่องนั้นๆ (Intensity sampling) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของเรือนจำกลางขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้ต้องขังในคดีตามความผิดต่อพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีประวัติเคยใช้ความรุนแรงในครอบครัว มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์เพื่อให้ได้ข้อมูลความถี่ที่ถูกต้อง ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบสอบถามข้ามกลุ่มโดยเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ยาติผู้ต้องขังให้ ในรูปแบบความรุนแรง ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย การใช้คำพูดรุนแรง การทำลายทรัพย์สิน และการกักขังจำกัดพื้นที่ 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง จำนวนทั้งสิ้น 9 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นบุคคลซึ่งมีประสบการณ์โดยตรงจากการปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำกลางขอนแก่น และหน่วยงานภายนอกเรือนจำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบความรุนแรงในครอบครัว และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 1 ปี 3) กลุ่มญาติผู้ต้องขัง จำนวน 4 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มจะต้องแสดงความยินยอมโดยการลงนามในเอกสารยินยอมผู้ให้ข้อมูล และเป็นผู้ที่สมัครใจเท่านั้นที่สามารถให้ข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาได้เป็นอย่างดีจากประสบการณ์ตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและลุ่มลึก และผู้วิจัยใช้เกณฑ์การหยุดเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ซึ่งหมายถึงสภาวะที่ไม่พบประเด็นใหม่ที่แตกต่างไปจากสิ่งที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายก่อนหน้า

2. เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นแนวการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถามหรือแบบสัมภาษณ์ และวิธีการสัมภาษณ์อย่างมีระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า ซึ่งเมื่อเตรียมแบบสัมภาษณ์เสร็จสมบูรณ์แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์แยกแยะประเด็นสำคัญ เลือกใช้ข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content analysis) ดังนี้

- 1) ขั้นตอนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระเบียบ
- 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ เมื่อพบส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์แล้วผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ซ้ำ ในบางประเด็นอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
- 3) ขั้นตอนการวิเคราะห์ซ้ำ จะกระทำต่อเมื่อมีการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูลเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการตอบคำถามงานวิจัย
- 4) ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการ ตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย และการตรวจสอบด้านทฤษฎี
- 5) ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) ของคณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในรหัสประจำตัว IRB คือ IRBFS2025048

ผลการวิจัย

1. รูปแบบและลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น พบว่ามีลักษณะเป็น “ความรุนแรงเชิงโครงสร้างภายในสัมพันธ์ภาพ” ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีวงจรที่ชัดเจน โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความก้าวร้าวทางอารมณ์เป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ยังมีลักษณะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้ำซาก (Chronic Violence) และมีแนวโน้มที่

จะทวีระดับของความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยมีสารเสพติดทำหน้าที่เป็นทั้งตัวเร่ง และ กระตุ้นในการการยับยั้งชั่งใจของผู้กระทำ ทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ โดยจำแนก รูปแบบและลักษณะของความรุนแรงที่ปรากฏจากการศึกษาออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1) ความรุนแรงทางด้านร่างกาย เป็นรูปแบบที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดและสร้างความเสียหายต่อผู้ถูกระทำอย่างรุนแรง มักเกิดขึ้นในช่วงภาวะ "ขาดสติสัมปชัญญะจากการออกฤทธิ์ของสารเสพติด" ส่งผลให้ผู้กระทำมีผลกำลังผิดปกติและสูญเสียความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ในขณะลงมือ

2) ความรุนแรงทางคำพูดและจิตใจ เป็นรูปแบบบาดแผลทางใจที่มองไม่เห็น แต่ส่งผลกระทบเรื้อรังและฝังลึก พฤติกรรมประกอบด้วยการด่าทอด้วยการใช้ถ้อยคำที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การขู่เข็ญอาฆาตมาดร้ายต่อชีวิตของเหยื่อและบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว รวมถึงการใช้จิตวิทยาข่มขู่ให้เหยื่อเกิดสภาวะสิ้นหวัง มักเกิดขึ้นในช่วงที่มีอาการถอนยา ซึ่งผู้กระทำจะมีความอ่อนไหวทางอารมณ์สูงและใช้คำพูดเป็นเครื่องมือระบายความอัดอั้นและกดดันสมาชิกในครอบครัว

3) การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นรูปแบบการใช้อำนาจเพื่อตัดขาดสัมพันธ์ภาพระหว่างเหยื่อกับโลกภายนอก ผู้กระทำความรุนแรงมักอ้างเหตุผลความหึงหวงหรือความระแวง อันเป็นผลจากฤทธิ์ยาเสพติด กลไกนี้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกปิดความลับเรื่อง การเสพยา การกระทำผิดของตนเองและปกปิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงต่อเหยื่อที่เป็นคนในครอบครัว ส่งผลให้เหยื่อตกอยู่ในสภาพถูกจำกัดอิสรภาพ

4) ความรุนแรงต่อทรัพย์สิน พบว่าพฤติกรรมนี้มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับความต้องการเข้าถึงสารเสพติด โดยผู้ต้องขังมักใช้อำนาจเข้าครอบงำทรัพยากรทางการเงินของครอบครัว ผ่านการบังคับข่มขู่เอาเงินจากบิดามารดาหรือคู่สมรส หากไม่ได้รับการตอบสนองจะนำไปสู่การทำลายทรัพย์สินภายในบ้าน เพื่อเป็นการข่มขู่เชิงสัญลักษณ์และการสร้างอำนาจต่อรอง

2. กลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การเกิดขึ้นของพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด เป็นผลลัพธ์จากกลไกเชิงสาเหตุ 4 ปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยด้านตัวบุคคล พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีประสบการณ์วัยเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงเป็นแบบอย่าง ทำให้เกิดความเชื่อที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่า

ความรุนแรงคือเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรือการแสดงออกถึงสถานะที่เหนือกว่า ประสพการณ์ที่ถูกหล่อหลอมมาอย่างยาวนานนี้ได้กลายเป็น "แบบอย่างทางพฤติกรรมความรุนแรง" โดยได้แบ่งปัจจัยด้านตัวบุคคลออกเป็น 3 สาเหตุ คือ (1) อารมณ์แปรปรวนและควบคุมตนเองไม่ได้ โดยมีมุมมองเน้นการระบายความโกรธเพื่อความพึงพอใจระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลที่มีระดับการควบคุมตัวเองต่ำ จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน ขาดความอดทนต่อสภาวะบีบคั้นกดดัน เมื่อเผชิญปัญหาจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาแทนการใช้เหตุผล (2) ประสพการณ์ความรุนแรงในอดีต ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปมหลังจากการพบเห็นหรือเคยเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวมาตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมความรุนแรงมิใช่สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบในสภาพแวดล้อมใกล้ชิดตัว (Bandura, 1986) และ (3) ใช้สุราหรือสารเสพติด โดยสารเสพติดเป็นตัวกระตุ้นที่เข้าไปบิดเบือนสภาวะทางจิตและการรับรู้อย่างรุนแรง โดยฤทธิ์ของสารเสพติดจะเข้าไปลดทอนกลไกการสำนึกคิดทางศีลธรรมและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่บุคคลมีอยู่เดิมให้ลดน้อยลง สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ที่มองว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผลพวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง

2) ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด พบว่ากลไกสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยตรงคือการออกฤทธิ์ของสารเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเมทแอมเฟตามีน เป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของสารเหล่านี้ก่อให้เกิด "สภาวะความไม่สมดุลของสารสื่อประสาทในสมอง" โดยเฉพาะการหลั่งสารโดปามีนในปริมาณมากทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมองส่วนหน้า ซึ่งเป็นศูนย์กลางการควบคุมพฤติกรรม ที่ทำหน้าที่ในการยับยั้งชั่งใจและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ความสามารถในการประเมินความผิดชอบชั่วดีจะลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่สมองส่วนควบคุมอารมณ์กลับทำงานหนักขึ้นจนนำไปสู่ภาวะ "การรับรู้ที่ผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง" สะท้อนถึงอาการของความหวาดระแวง (Paranoia) ในระดับสูง จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในลักษณะ การตอบโต้เพื่อป้องกันตัวเองเพราะกลัวคนอื่นจะทำร้ายตนเอง และยังพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ ภาวะก้าวร้าวจากการถอนยา (Withdrawal-Induced Aggression) ร่างกายและจิตใจจะตอบสนอง

ด้วยสภาวะหงุดหงิด พุ่งชาน และการควบคุมตนเองลดลงเมื่อมีสิ่งกระตุ้น ในช่วงสภาวะดังกล่าวผู้เสพจะมีพลังกำลังมากผิดปกติและขาดความรู้สึกเจ็บปวด ทำให้พฤติกรรมการทำร้ายร่างกายสมาชิกในครอบครัวมีความรุนแรงและฉกรรจ์มากกว่าปกติ การยับยั้งพฤติกรรมการทำร้ายบุคคลอื่นในช่วงนี้จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งเนื่องจากระบบการควบคุมตนเองลดลงจากฤทธิ์ยาเสพติด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติการณ กอมขุนทด (2568) ที่ระบุว่าผู้เสพแอมเฟตามีนมักมีอาการร่วมทางจิตเวชซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงสุดต่อการก่อความรุนแรง หากพิจารณาในบริบทสังคมไทยตามมุมมองของ สมุนทิพย์ จิตสว่าง (2566) จะพบว่าความรุนแรงเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลผลิตของสภาวะจิตใจที่ถูกกัดเซาะด้วยสารเสพติดจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในโครงสร้างสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน และผลการศึกษาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และตัวแบบเกสท์วิทยา ของ Goldstein (1985) ที่ชี้ให้เห็นว่าสารเสพติดมิได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิดความรุนแรง แต่เป็นตัวเร่งให้พฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมแสดงออกมาได้ง่ายขึ้นเมื่อระบบประสาทขาดการยับยั้งชั่งใจ

3) ปัจจัยด้านจิตวิทยา พบว่ากลไกที่อยู่ภายใต้โครงสร้างบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง โดยมีประเด็นที่สำคัญอยู่คือสภาวะความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ และความรู้สึกไร้ค่าจากการถูกตีตราโดยสังคมภายนอก สภาวะความล้มเหลวสะสมเหล่านี้ทำให้เกิดสภาวะความรู้สึกไร้อำนาจอย่างรุนแรง ซึ่งในทางจิตวิทยาถือเป็นสภาวะที่บีบคั้นต่อตนเองจนบุคคลต้องสร้าง กลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ขึ้นมาเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีที่ยังเหลืออยู่ของตนเอง ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่าผู้ต้องขังรู้สึกว่ตนเองถูกด้อยค่ามากเท่าใด แนวโน้มในการใช้อำนาจต่อคนภายในครอบครัวก็จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น และยังพบกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการคิดที่บิดเบือน (Cognitive Distortion) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถใช้ความรุนแรงได้โดยไม่รู้สึกละอาย บิดเบือนเหตุผลเพื่อให้การกระทำผิดดูมีความชอบธรรม และช่วยปกป้องจิตใจของผู้กระทำความรุนแรงไม่ให้ต้องเผชิญกับความจริงที่ว่าตนเองคือผู้กระทำละเมิดต่อคนที่ตนรัก

4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม พบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมทำหน้าที่เป็นทั้งแรงกดดัน และเกราะคุ้มกันความผิด ที่ทำให้พฤติกรรมความรุนแรงยังคงอยู่และขยายตัวได้โดยง่าย กลไกสำคัญแรกคือสภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความยากจนและการขาดแคลนต้นทุนในการดำรงชีวิต ซึ่งกลายเป็นสาเหตุของความเครียดสะสมในครัวเรือน สิ่งที่น่ากังวลยิ่งกว่านั้นคือ บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม ที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับ

การนิยามความรุนแรงในครอบครัวว่าเป็นเพียง “เรื่องส่วนตัว” และ “เรื่องในบ้านอย่าเอาออก” ได้กลายเป็นกำแพงที่ปิดกั้นการเข้าถึงความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ อีกทั้งกลไกการระบบแจ้งเหตุและระงับเหตุในระดับชุมชนยังขาดความเข้มแข็งและขาดการเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ กว่าที่เจ้าหน้าที่หรือเครือข่ายสังคมสงเคราะห์จะได้รับทราบและเข้าช่วยเหลือ เหตุการณ์มักจะบานปลายไปสู่ระดับที่มีความสูญเสียรุนแรงแล้ว เมื่อวิเคราะห์ผ่าน ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) จะพบว่าความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดขึ้นเมื่อสมดุลแห่งการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ลดลง ภายใต้สภาวะกดดันทางเศรษฐกิจ การว่างงาน หรือการที่ผู้ต้องขังไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวตามความคาดหวังของสังคมได้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นฝ่าย เสียเปรียบ หรือ สูญเสียอำนาจ ในความสัมพันธ์ เมื่อการเจรจาด้วยเหตุผลไม่สามารถทำให้สถานการณ์กลับคืนมาได้ ความรุนแรงจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าควบคุมสถานการณ์ เพื่อบีบบังคับให้สมาชิกในครอบครัวยอมจำนนต่ออำนาจที่ตนเองพยายามรักษาสถานะทางการควบคุมไว้

3. แนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมในการป้องกันการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวจากการใช้สารเสพติด

การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นร่วมกับการใช้สารเสพติดนั้น จำเป็นต้องก้าวข้ามบทลงโทษทางอาญาแบบดั้งเดิมที่เน้นการกักขังเพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิดเพียงชั่วคราว ไปสู่การสร้าง “ระบบนิเวศแห่งการบำบัดรักษา” (Therapeutic Ecosystem) ที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องประสานกันในทุกระดับ สิ่งสำคัญของแนวทางที่เหมาะสมนี้คือการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดจากการมองผู้ต้องขังในฐานะ “ผู้กระทำผิด” ไปสู่การมองในฐานะ “ผู้ที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและสังคม” ซึ่งต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูทั้งในระดับของการปรับเปลี่ยนแนวคิด การดูแลรักษาผู้ที่มีปัญหาทางด้านระบบประสาท และการเยียวยาสัมพันธ์ภาพระหว่างคนในครอบครัว รวมถึงต้องวางอยู่บนรากฐานของกระบวนการดูแลแบบไร้รอยต่อ (Seamless Care) โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1) แนวทางในระดับบุคคล เป็นกระบวนการบำบัดต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavioral Reformation) และการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดใหม่ (Cognitive Restructuring) เพื่อตัดวงจรอาชญากรรมตั้งแต่จุดเริ่มต้นของพฤติกรรมก้าวร้าว โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (1) ระยะในเรือนจำ ควรเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางความคิด เพื่อให้

ผู้ต้องขังสามารถระบุและลบภาพจำของวงจรพฤติกรรมความรุนแรงของตนเองได้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการฝึกสมาธิ มีส่วนส่งผลอย่างมีนัยสำคัญในการสร้างสติยั้งคิด และเพิ่มความสามารถในการสังเกตอารมณ์ตนเองก่อนที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม (2) ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ควรเปลี่ยนจากการบำบัดในเชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติผ่านการจำลองสถานการณ์เสมือนจริง เพื่อทดสอบความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้ต้องขังต่อแรงกดดันภายนอก สิ่งที่สำคัญคือการสร้าง ทักษะทางสังคมใหม่ (Social Skills Re-learning) ที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถสื่อสารความคับข้องใจของตนเองแสดงออกมาเป็นคำพูดแทนการใช้ความรุนแรง พร้อมทั้งมีการรักษาสัมพันธภาพกับคนรอบครัว เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการปรับความเข้าใจ ลดอคติ และสร้างความเชื่อใจขึ้นใหม่ภายใต้คำแนะนำของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ (3) ระยะหลังพ้นโทษ ควรเน้นการรักษาสภาวะพฤติกรรมใหม่และป้องกันการกลับมาใช้ยาเสพติด หัวใจสำคัญคือการบูรณาการของภาคีเครือข่ายทุกระดับเพื่อเป็น ระบบนิเวศแห่งการนิเทศ ที่ต้องมีหน้าที่คอยประคับประคองผู้พ้นโทษ การติดตามผลต้องไม่จำกัดเพียงการตรวจสอบสารเสพติด แต่ต้องครอบคลุมถึงการประเมินสัมพันธภาพในครอบครัวอย่างละเอียดผ่านการเยี่ยมบ้านเชิงรุก มุ่งเน้นการสนับสนุนด้านสมาอาชีพและการให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงสถานะสมาชิกที่มีคุณภาพของครอบครัวได้อย่างถาวร

2) แนวทางในระดับครอบครัว ต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบ้านให้กลับมาเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Zone) สิ่งสำคัญของการฟื้นฟูสัมพันธภาพคือการเปลี่ยนผ่านวิธีการจัดการความขัดแย้ง จากการใช้อารมณ์และความรุนแรงไปสู่การใช้เหตุผลและการสื่อสารเชิงบวก ผู้วิจัยพบว่าทักษะ “การรับฟังอย่างเข้าใจ” (Empathic Listening) เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยลดความตึงเครียด นอกจากนี้ กระบวนการบำบัดฟื้นฟูต้องควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสงบสุข ขณะเดียวกัน ภาคีเครือข่ายภายนอกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินภาวะจิตเวชทั้งของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางใจให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเปิดใจรับฟังผู้พ้นโทษได้โดยไม่มีอคติ

3) แนวทางในระดับชุมชน ต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในพื้นที่จากการเพิกเฉยหรือมองว่าความรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัว มาสู่สภาวะการเฝ้าระวังเชิงรุก และการรณรงค์เพื่อลดการตีตราทางสังคม ต่อผู้พ้นโทษและครอบครัว เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการกลับตัวกลับใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ แนวทางการบำบัดฟื้นฟูในระดับชุมชนยังครอบคลุมถึงกระบวนการ การดูแลแบบไร้รอยต่อ ผ่านระบบการส่งต่อข้อมูล

ระหว่างหน่วยงานคุมประพฤติ พยาบาลจิตเวชชุมชน และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งช่วยให้การติดตามผลหลังพ้นโทษเป็นไปอย่างครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านสุขภาพกาย จิตใจ และปัจจัยทางสังคม เมื่อมีการแจ้งเหตุความรุนแรงเกิดขึ้น ทีมสหวิชาชีพต้องสามารถเข้าถึงพื้นที่เพื่อประเมินความปลอดภัยของเหยื่อได้ทันที หากพบว่าสภาวะแวดล้อมในบ้านไม่ปลอดภัย ชุมชนต้องมีกลไกสนับสนุนการเข้าถึง “ศูนย์พักพิงชั่วคราว” (Crisis Shelters) เพื่อแยกเหยื่อออกมาดูแลทั้งในมิติด้านกฎหมายและจิตวิทยา จนกว่าสภาวะการณ์จะคลี่คลาย

4) แนวทางระดับชาติ ต้องอาศัยการขับเคลื่อนนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการบูรณาการแบบองค์รวม (Holistic Integration) รัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้กำกับดูแลแยกส่วน มาเป็นผู้เกื้อหนุนให้เกิด “เครือข่ายความร่วมมือระดับชาติ” ที่เชื่อมโยงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข และหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันกลไกการบำบัดฟื้นฟูทั้งตัวผู้กระทำและผู้ถูกกระทำอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทั่วถึง และมุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการบังคับใช้ที่มุ่งเน้นการ แก้ไขและเยียวยา โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการลงพื้นที่จัดการปัญหาเชิงรุกเพื่อลดโอกาสการกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) การทำงานระดับชาตินี้จึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปราบปรามยาเสพติดเชิงรุกในพื้นที่ เพื่อกำจัดสารกระตุ้นที่เป็นต้นเหตุหลักของพยาธิสภาพความรุนแรงในครอบครัว

อภิปรายผล

ความเชื่อที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่าความรุนแรงคือเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรือการแสดงออกถึงสถานะที่เหนือกว่า ประสบการณ์ที่ถูกหล่อหลอมมาอย่างยาวนานนี้ได้กลายเป็น "แบบอย่างทางพฤติกรรมความรุนแรง" โดยได้แบ่งปัจจัยด้านตัวบุคคลออกเป็น 3 สาเหตุ คือ (1) อารมณ์แปรปรวนและควบคุมตนเองไม่ได้ โดยมีมุมมองเน้นการระบายความโกรธเพื่อความพึงพอใจระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลที่มีระดับการควบคุมตัวเองต่ำ จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน ขาดความอดทนต่อสภาวะบีบคั้นกดดัน เมื่อเผชิญปัญหาจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาแทนการใช้เหตุผล (2) ประสบการณ์ความรุนแรงในอดีต ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีบุพการีพบเห็นหรือเคยเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวมาตั้งแต่

ช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมความรุนแรงมิใช่สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบในสภาพแวดล้อมใกล้ตัว (Bandura, 1986) และ (3) ใช้สูตรหรือสารเสพติด โดยสารเสพติดเป็นตัวกระตุ้นที่เข้าไปบิดเบือนสภาวะทางจิตและการรับรู้อย่างรุนแรง โดยฤทธิ์ของสารเสพติดจะเข้าไปลดทอนกลไกการสำนึกคิดทางศีลธรรมและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่บุคคลมีอยู่เดิมให้ลดน้อยลง สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ที่มองว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผลพวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง

ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด พบว่ากลไกสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยตรงคือการออกฤทธิ์ของสารเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเมทแอมเฟตามีน เป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางอย่างรุนแรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติการณ กอมขุนทด (2568) ที่ระบุว่าผู้เสพยาเมทแอมเฟตามีนมักมีอาการร่วมทางจิตเวชซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงสุดต่อการก่อความรุนแรง หากพิจารณาในบริบทสังคมไทยตามมุมมองของ สมณทิพย์ จิตสว่าง (2566) จะพบว่าความรุนแรงเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลผลิตของสภาวะจิตใจที่ถูกกัดเซาะด้วยสารเสพติดจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในโครงสร้างสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน และผลการศึกษาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และตัวแบบเถ้าชีวิทยา ของ Goldstein (1985) ที่ชี้ให้เห็นว่าสารเสพติดมิได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิดความรุนแรง แต่เป็นตัวเร่งให้พฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมแสดงออกมาได้ง่ายขึ้นเมื่อระบบประสาทขาดการยับยั้งชั่งใจ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า รูปแบบและลักษณะพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง ได้แก่ ความรุนแรงทางด้านร่างกาย ทางคำพูดและจิตใจ การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ และความรุนแรงต่อทรัพย์สิน โดยมีกลไกเชิงสาเหตุที่เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สำหรับแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น ประกอบด้วย แนวทางระดับ

บุคคล ทั้งในระยะในเรือนจำ ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และระยะหลังพ้นโทษ แนวทางระดับครอบครัว แนวทางระดับชุมชน และ แนวทางระดับชาติ ทั้งนี้การนำแนวทางไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งการเฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง และปรับพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรงเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำอีกอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางบำบัดฟื้นฟูเชิงรุกที่แบ่งตามระยะและกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ ระยะที่ 1 ระยะของการคัดกรองและปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางความคิดขณะอยู่ในเรือนจำ มุ่งเน้นขั้นตอนที่เน้นให้ผู้ต้องขังได้อยู่กับตัวเอง และเข้าใจตัวเองให้มากที่สุด เน้นการปรับปรุงโปรแกรมบำบัดภายในเรือนจำ ระยะที่ 2 ระยะการสร้างสายใยสัมพันธ์ภาพและเตรียมความพร้อมครอบครัว เน้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่ผู้ต้องขังจะกลับไปอยู่อาศัยภายหลังพ้นโทษ โดยใช้ข้อมูลความต้องการของญาติที่มีความต้องการป้องกันตนเองต่อพฤติกรรมความรุนแรงของผู้ต้องขัง ระยะที่ 3 ระยะการติดตามผลและการคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน เน้นความต่อเนื่องของการบำบัดฟื้นฟู ติดตามภายหลังพ้นโทษ เพื่อป้องกันการกลับไปสู่วงจรเดิมและหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยมีบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความชุกของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนที่เป็นแหล่งมั่วสุมผู้ใช้สารเสพติด หรือชุมชนที่ผู้ต้องขังต้องพ้นโทษกลับไปอยู่อาศัย เพื่อสร้างแนวทางการป้องกันการเกิดความรุนแรงในครอบครัวของผู้ใช้สารเสพติดหรือการติดสุราและควรมีการดำเนินการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมหรือชุดเครื่องมือบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งขณะอยู่ในเรือนจำ เตรียมตัวก่อนปล่อยและติดตามเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรือนจำแห่งอื่นๆภายในกรมราชทัณฑ์ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2568). รายงานการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ประจำปีงบประมาณ 2568. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กันยปริณ ทongsamsi และอิสระ ทongsamsi. (2562). ผลของความรุนแรงในครอบครัวจากการดื่มสุรา: บทวิเคราะห์ข่าวหนังสือพิมพ์ระหว่างปี 2554-2558. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 10(1), 223-241.
- ชลาศัย กันมินทร์. (2562). ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธีรฤติ นิลเพ็ชร และกัญญ์ฐิตา ศรีภา. (2562). สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรง : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9. วารสารพยาบาลตำรวจ, 11(2), 326-338.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางแก้ไข. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รติการณ กอมขุนทด. (2568). การพยาบาลผู้ป่วยเสพติดแอมเฟตามีนที่มีอาการร่วมทางจิตเวชและมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการก่อความรุนแรง: กรณีศึกษา. วารสารวิชาการสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา, 7(1), 164-177.
- เรือนจำกลางขอนแก่น. (2568). รายงานสถิติผู้ต้องขังคดียาเสพติดและคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ประจำปีงบประมาณ 2566-2568. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2568). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

- สุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2566). ความรุนแรงในสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยา* เชียงใหม่, 8(12), 481-499.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. doi.org
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. (2nd ed.). University of California Press.
- Freud, S. (1923). *The ego and the id*. Hogarth Press.
- Gelles, R. J. (1983). An exchange/social control theory. In D. Finkelhor, R. J. Gelles, G. T. Hotaling, & M. A. Straus (Eds.), *The dark side of families: Current family violence research* (pp. 151–165). SAGE Publications.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice-Hall.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Goldstein, P. J. (1985). The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*, 15(4), 493–506. doi.org
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
- Lindi, C., Caroline, B., Greville, L., & Sandra, T. (2023). Addressing intimate partner and family violence in a Western Australian regional centre: A study of local social workers' knowledge, attitudes and practices. *International Social Work*, 66(4), 1184-1199.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. University of Chicago Press.

World Health Organization. (2023). *Global, regional, and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and non-partner sexual violence against women*. who.int.